

Ingen lövad loge för s

Men intresset för folkmusik bara ökar

Lystren, stämman fiolerna, spelmän, och spelen upp... Spelmanssysslan har visserligen tappat sin funktion, men är mer "inne" än någonsin. Det tycker man i alla fall i Södertälje, där Södertälje Spelmanslag i mars fyller tio år. Spelmännen spelar inte längre till dans på lövade logar eller efter bröllopet, men folkmusiken intresserar allt fler. När föreningen startade 1958 hade man 18 medlemmar och i dag är man 54.

— Ungdomsrekryteringen är vårt största problem, säger ordföranden Thure Enberg. Vi ser dock optimistiskt på den detaljen och hoppas kunna fånga upp även yngre medlemmar. Redan nu har vi en del yngre medlemmar, och den yngste är faktiskt 10 år. För att popularisera folkmusiken har en av våra riksspelmän, Thore Härdelin, faktiskt också gått runt på popklubbar i Södertälje och spelat folkmusik.

Vad gör då ett spelmanslag

Södertälje spelmanslags styrelse spelar upp. Sittande flankeras ordföranden Tl Ljungdahl och Fritiof Nyberg. Bakom dessa v ordföranden Folke Nordeman, Gösta Johansson och sekr. Arne Blomberg.

— Jo, Södertälje spelmanslag, som har omkring 32 aktiva spelmän, uppträder offentligt 20—30 gånger per år. Under de tio år man funnits till har laget framträtt offentligt omkring 200 gånger!

En av huvuduppgifterna har varit att glädja pensionärer och åldringar genom att gratis uppträda på ålderdomshem och pensionärshem. — Traditionsenligt uppträder man vid större högtider på Arthursberg och i stadsparken i Södertälje.

Södertälje spelmanslag försöker också bryta traditioner. Spelmansmusiken ansågs ofta förr vara det samma som synd, och det har inte ansetts lämpligt att spela folkmusik i kyrkan. Det är något man i dag försöker ändra på.

Spelmanslaget har också blivit accepterat och spelat bla i Östertälje kyrka, där man to m deltog aktivt i högmässan. På andra håll har man dock fortfarande kvar den konservativa inställningen, och spelmanslaget har t ex vägrats att spela i Turinge kyrka.

Spelmansvännen

Vid kungliga begravningar duger gott folkmusik, och vid prins Wilhelms jordfästning deltog två av Södertäljes spelmän i processionen. Prins Vilhelm var en stor ivrare för folkmusik och hedersledamot i Spelmansförbundet.

— Vår främsta uppgift i dag som spelmän är att försöka få folk att förstå sig på folkmusiken. I andra hand att skaffa nya spelmän. Vi försöker börja hos skolbarnen genom den kommunala musikskolan, säger sekreteraren i Södertälje spelmanslag Arne Blomberg. Det gäller att väcka intresse på ett spelmansmässigt sätt i dag när nutidsmusiken influeras av folkmusik.

— Ett steg i ledet att intressera folk för musiken förr i tiden är att få musikledarna intresserade. I dag ingår det i musikledarnas utbildning att spela folkmusik, och det hjälper oss mycket.

— Jag tror att man måste ut-

veckla sig i takt med tiden, Arne Blomberg. Skulle vi k vera det gamla enbart ko spelmännen att dö ut. Vi måst söka att åter nå den män kontakten med åhörarna och ma ifrån estradframträdande avståndet mellan nutiden oc gamla förlängs.

"Tjäder-Gubben"

— Det gäller för varje by försöka finna sin bygds urs; och behålla dess musikaliska i eller det bästa av den. Vi Södertälje ett försök att p fram äldre melodier från tre Sörmland är väl täckt av m forskare, omkring 6 000 mel finns nedtecknade.

I Södertälje spelmanslag h en låtkommitté som valt att p fram melodier från "Tjäderben" på Mörkö, som i sin tur låtarna av en klockare Ander som levde på Mörkö på 1700-Klockare Anderssons låtar är i moll och mycket ålderdon Bland dessa melodier har låt mittén valt ut 6 låtar, som skall lära sig spela.

— I sommar har man s tänkt sig att försöka skapa en norlunda spelmansstämma på T källsberget i Södertälje. Man inbjudit Södermanlands spel-

Ingen lövad loge för s

Men intresset för folkmusik bara ökar

Lystren, stämman fiolerna, spelmän, och spelen upp... Spelmanssysslan har visserligen tappat sin funktion, men är mer "inne" än någonsin. Det tycker man i alla fall i Södertälje, där Södertälje Spelmanslag i mars fyller tio år. Spelmännen spelar inte längre till dans på lövade logar eller efter bröllopet, men folkmusiken intresserar allt fler. När föreningen startade 1958 hade man 18 medlemmar och i dag är man 54.

— Ungdomsrekryteringen är vårt största problem, säger ordföranden Thure Enberg. Vi ser dock optimistiskt på den detaljen och hoppas kunna fånga upp även yngre medlemmar. Redan nu har vi en del yngre medlemmar, och den yngste är faktiskt 10 år. För att popularisera folkmusiken har en av våra riksspelmän, Thore Härdelin, faktiskt också gått runt på popklubbar i Södertälje och spelat folkmusik.

Vad gör då ett spelmanslag

Södertälje spelmanslags styrelse spelar upp. Sittande flankeras ordföranden Tl Ljungdahl och Fritiof Nyberg. Bakom dessa v ordföranden Folke Nordeman, Gösta Johansson och sekr. Arne Blomberg.

— Jo, Södertälje spelmanslag, som har omkring 32 aktiva spelmän, uppträder offentligt 20—30 gånger per år. Under de tio år man funnits till har laget framträtt offentligt omkring 200 gånger!

En av huvuduppgifterna har varit att glädja pensionärer och åldringar genom att gratis uppträda på ålderdomshem och pensionärshem. — Traditionsenligt uppträder man vid större högtider på Arthursberg och i stadsparken i Södertälje.

Södertälje spelmanslag försöker också bryta traditioner. Spelmansmusiken ansågs ofta förr vara det samma som synd, och det har inte ansetts lämpligt att spela folkmusik i kyrkan. Det är något man i dag försöker ändra på.

Spelmanslaget har också blivit accepterat och spelat bl a i Östertälje kyrka, där man to m deltog aktivt i högmässan. På andra håll har man dock fortfarande kvar den konservativa inställningen, och spelmanslaget har t ex vägrats att spela i Turinge kyrka.

Spelmansvännen

Vid kungliga begravningar duger gott folkmusik, och vid prins Wilhelms jordfästning deltog två av Södertäljes spelmän i processionen. Prins Vilhelm var en stor ivrare för folkmusik och hedersledamot i Spelmansförbundet.

— Vår främsta uppgift i dag som spelmän är att försöka få folk att förstå sig på folkmusiken. I andra hand att skaffa nya spelmän. Vi försöker börja hos skolorn genom den kommunala musikskolan, säger sekreteraren i Södertälje spelmanslag Arne Blomberg. Det gäller att väcka intresse på ett spelmansmässigt sätt i dag när nutidsmusiken influeras av folkmusik.

— Ett steg i ledet att intressera folk för musiken förr i tiden är att få musikledarna intresserade. I dag ingår det i musikledarnas utbildning att spela folkmusik, och det hjälper oss mycket.

— Jag tror att man måste ut-

veckla sig i takt med tiden. Arne Blomberg. Skulle vi k vera det gamla enbart ko spelmännen att dö ut. Vi måst söka att åter nå den män kontakten med åhörarna och ma ifrån estradframträdande avståndet mellan nutiden oc gamla förlängs.

"Tjäder-Gubben"

— Det gäller för varje byj försöka finna sin bygds urs; och behålla dess musikaliska ; eller det bästa av den. Vi Södertälje ett försök att p fram äldre melodier från tr Sörmland är väl täckt av m forskare, omkring 6 000 mel finns nedtecknade.

I Södertälje spelmanslag h en lätkommitté som valt att p fram melodier från "Tjäderben" på Mörkö, som i sin tu låtarna av en klockare Ander som levde på Mörkö på 1700-Klockare Anderssons låtar är i moll och mycket ålderdon Bland dessa melodier har låt mitten valt ut 6 låtar, som skall lära sig spela.

— I sommar har man s tänkt sig att försöka skapa en norlunda spelmansstämma på källsberget i Södertälje. Man inbjudit Södermanlands spel

Södertälje spelmanslag bildades så sent som 1958. Men det anses som "Södermanlands kvantitativt största och kvalitativt bästa". Det har nu 54 medlemmar av vilka 25 kan räknas som aktiva. Yngst bland dem är 10-åriga Ann-Christin Malmberg. Hon är även den yngsta medlemmen i hela Södermanlands Spelmansförbund. Kanske är hon till och med Sveriges yngsta folkmusikant? Här spelar hon tillsammans med sin far Edvin Malmberg på Husmodersföreningens julmässa.

Södertäljes spelmanslag 10 år:

"Att spela folkmusik är ett bastubad för själen"

Ute är det mörk och gråkall februarikväll. Men i en av salarna i den gamla Torekällskolan är det rena midsommarstämningen. Ett 20-tal medlemmar av Södertälje spelmanslag har repetitionskväll. Det är spelmän med färg och personlighet — och med glädje i stråkarna! När de trampar ur med en skänklåt tror man att man är i sommarlandet.

Alla spelar med den gamla fina skänklåtens rytm i hela kroppen. Alla lever upp i den. Här är det inte längre fråga om ålder. Den äldste är gladast bland dem alla. Här spelar man bort ålder, bedrövelse och vardagsstress. Bestämt finns det fortfarande litet trolldom i de gamla låtarna.

— Det är som ett bastubad för själen det här, säger kvällens enda kvinnliga "spelman" — Gertrud Trulsson. Man blir avstressad, lugn och glad. Stannar man hemma en träningskväll, ångrar man sig verkligen när klockan slår sju. Nej, det skall vara svåra omständigheter som gör att man uteblir. För inte vill man mista kamratskapet

Den som tycker att svensk folkmusik gnäll på fiol borde absolut sitta med hals och lära litet om den musikaliska riket. De gamla ärvda låtar — en skatt som inte fås utom med sprittande glädje, vemod och

Spelmännen räddade Sörmlands folkmusik

Södermanland har en rik och mångskiftande folkmusik, som har fått sin verkliga renässans i spelmannslagen. Här finns marscher och gånglåtar, polskor och gammalvalser, kadriljer och angläser, visor, stekoxh skänklåtar. Polskan är mest populär— från värdiga 16-delspolskor till snabba 8-delspolskor och biandformer av 8-delspolska och mazurka. Egentligen är det bara den riktiga vallåten som saknas. Men så är inte heller Södermanland något skogsland.

Snart 80-åriga Probus Albert Thuringe är Södertälje spelmannslags älderman. Han spelar på en svart zigenarfiol som en gång tillhört Ingvar Lidholm!

I början av 1920-talet trodde man att folkmusiken helt var i utdöende. På sin höjd var den något som kunde intressera museimännen och etnograferna som hade som specialintresserna att teckna upp och samla i arkiv. Att de gamla låtarna skulle kunna bli levande musik igen var det sannerligen ingen som anade.

Så i september 1925 började arbetet på att rädda den sörmländska folkmusiken. Sörmlands spelmannsförbund beslöt att samla alla upptecknade sörmländska låtar i ett arkiv och upprätta en spelmannsmatrikel.

"BEVARA ETT ÄDELT KULTURARV"

Förbundet hade god ekonomi och möjlighet att ordna en grundlig inventering av låtbeståndet och att senare både låta trycka och ge låtarna en andra stämma.

Det stämmer väl med stadgarnas ord om att förbundet skall "bevara och hugfästa ett ädelt och kärt kulturarv inom tonkonstens område".

START 1935

1965 startades så arbetet med uppteckningen av den sörmländska folkmusiken. Man besökte alla då levande sörmländska spelmän. 726 låtar upptecknades efter deras föredrag. 275 melodier skrevs av från de gamla spelmannens egna notböcker.

RÄDDAD MELODISKATT

Det är helt spelmannsförbundets förtjänst att en så stor del av det vackraste och mest typiska av den

sörmländska melodiskatten fått en chans att överleva.

1 000 melodier upptecknades under åren 1935—36. De 50 bästa av dessa har arrangerats för två fioler och ingår i boken "Sörmländska låtar". Den har betytt mycket för att förnya spelmannens repertoar och samspel.

3 000 MELODIER I SÖDERTÄLJE

Södertälje spelmannslag har sitt eget arkiv. Det ligger i Torekällskolan och innehåller noter till hela 3 000 melodier från hela Sverige.

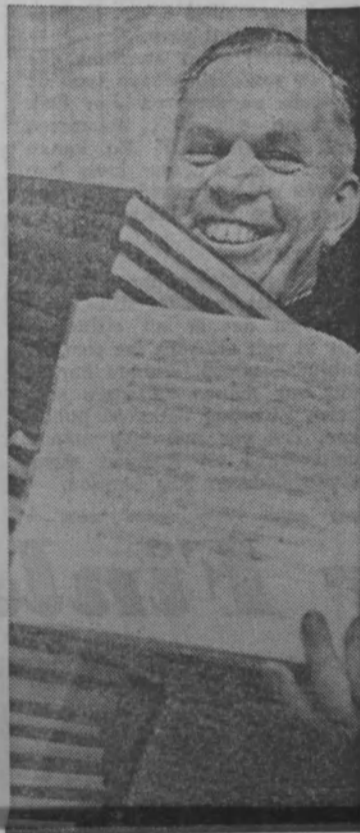
Man kom över den sällsynta samlingen melodier av en ren tillfällighet på ett antikvariat i Stockholm. Inköpet bekostades av Södertälje stad.

FYNDGRUVA

Arkivet är nu en ovärderlig fyndgruva när spelmannslaget söker efter nya låtar för sin redan nu mycket omfattande repertoar på över 150 melodier.

Sörmlands spelmannsförbunds stora arkiv finns annars i Katrineholm.

Duke

Spelmannslaget har ett eget arkiv nere i Torekällskolan som omfattar hela 3.000 melodier. Hela samlingen hittade man av en tillfällighet på ett stockholmsantikvariat. Det inköptes med bidrag från Södertälje stad. Här visar musikledare Folke Nordeman ett urval av den fina samlingen låtar från hela Sverige.

Duke

Här är hela Södertälje spelmannslag sa bygdedräkt. Med finns dräkter från bå

● Att spela . . .

Gammalt det förne

bl. a. Sorunda, Värmland, Jämtland och Uppland. Var och en bär sin hemtrakts dräkt.

GAMMALT SPELMANSBLOD

— Spelandet går från far till son, säger Edvin Malmberg som lärt sig föra stråken av sin far, plåtslagare och fin fiolbyggare. Det är gammalt spelmannsblod i de flesta av oss.

Det gäller också äldermannen bland spelmännen, snart 80-åriga Probus Albert Thuringe. Han spelar på en svart zigenarfiol som en gång tillhört Ingvar Lidholm!

NÄR NÄCKEN HETTE SYRÉN

Herr Thuringe började att spela dansmusik med Emil Sundqvist från Nykvarn, en gång "världsberömd" för sitt fina spel i hela södertäljetrakten. Han har spelat dansmusik med legendariska södertäljespelmän som Wickman och Syrén.

— Syrén var en fin spelman, säger hr Thuringe. Jag minns särskilt en gång när han var näcken och satt och spelade på en flöte av gamla trädstammar. Det var uppe på Torekällberget i ett spel

"INTERNATIONALEN" PÅ MÄSSING

Sedan skadade hr Thuringe sin högerhand och fick övergå till att blåsa "mässing", B-kornett och basun. Det blev bl. a. "Internationalen" i många demonstrationståg från Norra Bantorget i Stockholm.

Så för 10 år sedan började han spela fiol igen. Och nu är han den gladaste bland spelmän med sin originella zigenarfiol.

"De gamles låtar får inte tystna"

Södertälje spelmannslag instiftades så sent som i mars 1958. Initiativtagare var hr Thure Enberg. Spelmannslaget har kallats "Södermanlands kvantitativt största och kvalitativt bästa". Det är avslutet till Södermanlands spelmannsförbund — det första i sitt slag i Sverige och nu näst störst i landet. Det bildades tillsammans med Bygdekultur.

Men egentligen började det hela med Anders Zorn. Han utlyste 1906 på Gesundaberget landets första spelmanstävling. Det blev upptakten till mängder av tävlingar och stämmor med tusentals entusiastiska åhörare.

Sedan dess har utvecklingen gått snabbt. Nu anordnas varje sommar spelmannsstämmor och tävlingar över hela landet. Det finns spel-

mande för Södermanlands spelmannsförbund — skrivit: "Roligt var det att höra dessa gamlingar spela, och roligt var det att prata med dem. Nu har deras felor för alltid tystnat. Deras låtar lever dock, ty dem har spelmannsförbundet till stor del räddat, och de skall inte få tystna".

Duke

Chri är e liga

Yr 10-år en r sika

inte dem Froh minc

Snart 80-åriga Probus Albert Thuringe är Södertälje spelanslags älderman. Han spelar en svart zigenarfiol som en gång tillhört Ingvar Lidholm!

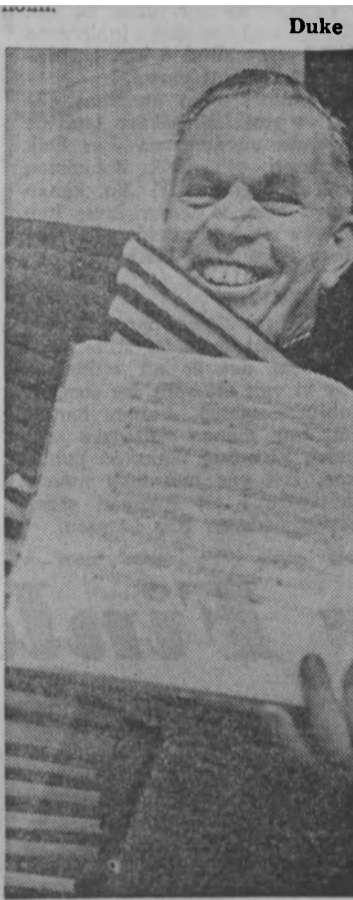
De s mmer v med stadgarnas ord om att förbundet skall "bevara och hugfästa ett ädelt och kärt kulturarv inom tonkonstens område".

START 1935

1965 startades så arbetet med uppteckningen av den sörmländska folkmusiken. Man besökte alla då levande sörmländska spelmän. 726 låtar upptecknades efter deras föredrag. 275 melodier skrevs av från de gamla spelmännens egna notböcker.

RÄDDAD MELODISKATT

Det är helt spelmanförbundets förtjänst att en så stor del av det vackraste och mest typiska av den

Duke

bl. a. Sorunda, Värmland, Jämtland och Uppland. Var och en bär sin hemtrakts dräkt.

GAMMALT SPELMANSBLOD

— Spelandet går från far till son, säger Edvin Malmberg som lärt sig föra stråken av sin far, plåtslagare och fin fiolbyggare. Det är gammalt spelmansblod i de flesta av oss.

Det gäller också äldermannen bland spelmännen, snart 80-åriga Probus Albert Thuringe. Han spelar på en svart zigenarfiol som en gång tillhört Ingvar Lidholm!

NÄR NÄCKEN HETTE SYRÉN

Herr Thuringe började att spela dansmusik med Emil Sundqvist från Nykvarn, en gång "världsberömd" för sitt fina spel i hela södertäljetrakten. Han har spelat dansmusik med legendariska södertäljespelmen som Wickman och Syrén.

— Syrén var en fin spelman, säger hr Thuringe. Jag minns särskilt en gång när han var näcken och satt och spelade på en flöte av gamla trädstammar. Det var uppe på Torekällberget i ett spel av Auda Alm-Eriksson.

"INTERNATIONALEN" PÅ MÄSSING

Sedan skadade hr Thuringe sin högerhand och fick övergå till att blåsa "mässing", B-kornett och basun. Det blev bl. a. "Internationalen" i många demonstrationståg från Norra Bantorget i Stockholm.

Så för 10 år sedan började han spela fiol igen. Och nu är han den gladaste bland spelmän med sin originella zigenarfiol.

SOM DE TRE MUSKETÖRERNA

Det är litet av stämningen kring "de tre musketörerna" över spelanslaget. Man hyllar också det gamla valspråket "en för alla, alla för en".

— Vi är väldigt fria när vi övar, säger spelleddaren Folke Nordeman. Vi plockar aldrig ut några syndabockar vid repetitionerna. Den som felar bättrar sig ändå till nästa gång. Litet skämtsamt skulle man kunna säga att vi är alla stjärnor.

UNIKA REPETITIONER

Folke Nordeman är en kunnig allroundmusiker som med fast men vänlig hand och en humoristisk ton leder repetitionsarbetet. Han spelar med i Södertälje Orkesterförening och har suttit med i Södertälje stads musikstyrelse.

— Vi är nog ett av de få spelanslag i Sverige som har regelbundna repetitioner varje vecka, berättar Folke Nordeman. Vanligtvis övar man bara var fjortonde dag.

YNGSTA SPELMANNEN — 10-ÅRIG FLICKA

— I medeltal har vi 15 spelmän på repetition. I hela spelanslaget har vi nu 54 medlemmar — därav är 25 aktiva. En del av de unga har sina studier att tänka på bl. a.

Christina är en av de bästa medliga medliga.

Yngst 10-åriga en riktig sikant.

150 M REPI

— Ege inte har dem är Frohm och mindre g

"De gamles låtar får inte tystna"

Södertälje spelanslag instiftades så sent som i mars 1958. Initiativtagare var hr Thure Enberg. Spelanslaget har kallats "Södermanlands kvantitativt största och kvalitativt bästa". Det är anknut till Södermanlands spelanslag — det första i sitt slag i Sverige och nu näst störst i landet. Det bildades midsommardagen 1925 av bl. a. Erik Öst och tillhör Svenska Ungdomsringen för bygdekultur.

Men egentligen började det hem med Anders Zorn. Han utlyste 1906 på Gesundaberget landets första spelanslagstävling. Det blev utakt till mängder av tävling och stämmor med tusentals entusiastiska åhörare.

Sedan dess har utvecklingen gått snabbt. Nu anordnas varje sommar spelanslagstämman och tävlingar över hela landet. Det finns spelanslagstämman i olika landskap från Uppland och ner till Skåne.

FÖRBUNDSSTART 1925

Initiativtagaren och grundaren av Södermanlands spelanslagstämman var museiuppsyningsman Ernst Anhammar. Förbundet bildades midsommardagen 1925 i samband med ett sommarting i Malmköping. Det hade alla kända allmogespel i Sörmland inbjudits. Ett 30-tal kom. Där var många av de särpräglade spelmän som seer kom att sätta färg på spelanslagstämman och tävlingar och stämmor.

VALSKUNGEN SYRÉN OCH BLINDE KALLE

Till de legendariska sörmländska spelmännen som kom att tillhöra förbundet hörde bl. a. Anders Anhammar, oslagen mästare i att spela 16-delspolska med en egen karakteristisk stråkföring; valsernas kung, Albert Boström från Floda, den originelle Axel Fredrik Bergström från Tystberga som alltid spelade och gol sin gökspolska i nyastad bonjour; G. Syrén från Södertälje som spelade på genuint spelmansmanér och originella spel som Blinda Kalle från Stigta och Carl-Erik i Lind.

"LÅTARNA SKALL INTE FÅ TYSTNA"

Om de gamla spelmännen har staf Wetter — mångårig ordför-

ande för Södermanlands spelanslagstämman — skrivit: "Roligt var det att höra dessa gamla spelare, och roligt var det att prata med dem. Nu har deras felor för alltid tystnat. Deras låtar lever dock, ty dem har spelanslagstämman till stor del räddat, och de skall inte få tystna".

Duke

Spelanslaget har ett eget arkiv nere i Torekällskolan som omfattar hela 3.000 melodier. Hela samlingen hittade man av en tillfällighet på ett stockholmsantikvariat. Det inköptes med bidrag från Södertälje stad. Här visar musikledaren Folke Nordeman ett urval av den fina samlingen låtar från hela Sverige.

Förr spelade man säckpipa och horn Nu blir det fiol

Nu förknippar vi automatiskt folkmusik med spelmän i vackra folkdräkter. Men på 20-talet var de gamla dräkterna inte alls så populära. Då spelade istället de sörmländska spelmännen i skinande bonjour eller svart kostym. Det blev damerna som kom att återinföra folkdräkten. De spelade helst i dräkt — oftast i modell från Vingåker eller Sorunda.

Nu är fiolen det nästan helt dominerande instrumentet ute i spelanslagstämman. Men först spelades den genuina folkmusiken på nyckelgiga, juudgiga, säckpipa eller horn. Fiolen kom först in på 1800-talet för att sedan avlösas av dragharmonikan.

FIOLER FRÅN SÖDERMANLAND

De flesta spelmännen spelar i dag på svenskbyggda fioler. Ofta är de byggda av kunniga fiolbyggare från olika delar av Södermanland.

Många medlemmar i Söderman-

lands spelanslagstämman har fått penningbidrag för att köpa sin fiol eller fått den som pris i någon spelanslagstävling.

ZORNÄRKE GER FIN TITEL

Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur — till vilket spelanslagstämman är anslutna — utdelar efter uppspelning till förtjänsta spelmän Zorns vackra spelmansmärke — i silver och brons!

Den som erövrar märket i silver har rätt att bära den eftertraktade titeln riksspelman.

